

Лишається загадка: що саме режисер хотів донести, вставляючи упродовж фільму сумні новини про нинішню війну в Україні – на що майже ніхто з героїв не реагує? Диктор радіо, окрім України, контекстно згадує й схожі дії агресора у Чечні, Грузії, Сирії... Можливо, що кожну «маленьку людину» хвилюють лише події її особистого життя чи

«ближчого плану»: її міста, країни, а не сумні новини з далеких країн? Певно, у такий спосіб режисер реанімує задоволену національну травму Радянсько-фінської війни (1939–1940), на яку більшість країн і людей тоді реагувало мало. І як есхатологічний натяк людству, що маємо щось робити, бо так жити далі неможливо.

Годинник професіонала: не час помирати (в очікуванні нового Бонда)

Юлій Швець

«Агент 007. Не час помирати» (No Time To Die)

Сценарій: Джон Логан, Ніл Первіс, Роберт Уейд,

Фібі Воллер-Брідж

Режисер Кері Фукунага

Оператор Хойте Ван Хойтема

Композитор Ганс Ціммер

В головних ролях: Деніел Крейг, Рамі Малек,

Леа Сейду, Крістоф Вальц

Велика Британія, США, 2021.



Деніел Крейг у фільмі **«Агент 007. Не час помирати»**.
Режисер Кері Фукунага. Велика Британія, США, 2021.

Кіно про Джеймса Бонда довгий час викликало посмішку пристойної публіки, хоча й доволі точно віддзеркалювало «дух часу». Уже перші шпигунські історії з Шоном Коннері, Тімоті Далтоном, Пірсом Броснаном, Роджером Муром – харизматичними брутетами-улюбленцями жінок. Вони на різний манер грали роль слуги британської корони з «ліцензією на вбивство» (хоча в кого з агентів її нема), яскраво передавали об'ємну картину світу з точки зору геополітичних інтересів Великої Британії. Згодом зміни країн походження антагоністів змістили акцент на фундаментальні загрози для всього вільного світу, але багатородну тему боротьби з ними традиційно затіняв атракціон дорогих костюмів і шпигунських гаджетів, тріскучої балаканини та красивих дівчат.

Трансформація франшизи почалася, коли на роль головного героя запросили голубоокого блондина Деніела Крейга. З його появою («Казино "Рояль"», 2006) «шпигунська гра» перестала бути атракціоном супергероїв чи коміксом: чітка безповоротна метаморфоза «універсального», але в більшості легковажного солдата в зовні «сталеву», але внутрішньо одержиму сумнівами людину, – стала її головним маркером. Наступним оновленням проєкту стало запрошення 12 років тому режисером Сема Мендеса – театрального гурма з шекспірівським бекграундом і наймолодшого кінорежисера, який отримував премію «Оскар» за дебют («Краса по-американськи», 1999).

На початку франшиза мала переважно «вертикальну» структуру, тобто була набором окремих фільмів, пов'язаних єдиним «міфологічним» героєм – людиною без власного імені (Джеймс Бонд – ім'я за «шпигунською легендою»). У циклі з

чотирьох стрічок (з яких дві – Сема Мендеса), створених за останні роки¹, та в останній – ми бачимо абсолютно цілісну «горизонтальну» історію. Ця історія зла, що заповонило світ, та його альтернативи – з антагоністами, котрі переходили з фільму в фільм, – створила ефект деталізовано-об'ємного, завершеного, майже «шекспірівського» всесвіту, де мав місце шпигунський раціоналізм, однак з'явилися й неймовірно сильні – універсальні, подекуди космічні за своєю природою пристрасті, властиві трагізму античних епох. Реалізм і психологізм наповнили бондіану й стали макетом справжнього «нинішнього світу», а не того потоку авторських симулякрів, якими заповнені нині екрани.

Втомлені піжонські витівки мачо-нарцисів залишилися в минулому. В останніх фільмах замість них у центрі – простий смертний, вразливий, уже немолодий, щемлива історія якого розвивалася паралельно історії зіткнення елегантного минулого світу зі страшним майбутнім. Перебуваючи на службі Її величності, новий Бонд втрачав усе: друзів, віру й любов – Веспер Лінд (Ева Грін), що потонула у водах Венеції. Єдине, що залишилось у героя, – пам'ять, яка давала змогу загиблим жити в його уяві й яку в буквальному сенсі, свердячи героєві черепну коробку, намагався відібрати в нього зведений брат і за сумісництвом глава бандитської ложі Оберхаузер-Блофельд (Крістоф Вальц) у передостанньому фільмі.

Пам'ять та ірраціональна відданість Бонда батьківщині в нових фільмах стає каменем спотикання і для гангстерів –

¹ «Казино "Рояль"», реж. Мартін Кемпбелл, 2006; «Квант вітри», реж. Марк Форстер, 2008; «007: Координати "Скайфолл"», реж. Сем Мендес, 2012; «007: Спектр», реж. Сем Мендес, 2015.

від кривавих маньяків до «професорів», одержимих манією забуття історичних уроків. В останній стрічці, яка передбачила епідемію ковіду, – сюжет розвивається навколо вірусу «Геракл», який саме з подачі керівництва британської розвідки, що своєчасно не закрила секретну програму створення біологічної зброї, здатної знищувати як цілі етноси, так і окремих осіб, потрапляє в руки не надто кмітливому, та все ж неймовірно страшного мстивого Люцифера Сафіна (Рамі Малек). (В робочому сценарії підкреслювалося російське походження Сафіна, але у фільмі від цього залишилось лише прізвище та пізнані особливості поведінки.)

В одній із попередніх стрічок очільника підрозділу МІ-6 (Джуді Денч) наказала стріляти в Бонда, аби вберегти список британських агентів, за що, звісно, й поплатилася. Бо інший суперагент, з яким вона раніше спробувала утнути подібне, віддавши на розтерзання ворожій розвідці, образився й змусив її заплатити життям за неповагу до людей, які кладуть найдорожче на вівтар батьківщини. В останній стрічці відставний Бонд у неймовірних умовах використання його як витратного матеріалу, коли розуміє, що саме його країна винна в поширенні вірусу, оскільки не зробила належних кроків для його нерозповсюдження, продовжує любити її синівською любов'ю. Він виступає тут як певного роду анти-Орест, що не здатен завдати болю своїй гріховній матері, навіть якщо його слабкість призведе до кривавих і безнадійних наслідків. Герой також змушує згадати шекспірівського Гамлета, котрий невинно прямує до таємниці свого походження та генетичного коду, та жертвує собою заради істини.

Пам'ять Бонда вселяла страх не тільки в його численних антагоністів, а й у його союзників. Сміливо йдучи назу стріч «представництву дискримінованих», автори останньої стрічки не пожаліли іронічних барв для зображення метаморфоз розенкранців-гільденстернів – колег Бонда по цеху. Вони матеріалізувались у важливий колективний персонаж в образі неймовірно пихатої чорношкірої інтелектуально обмеженої плебейки, якій начальство дає можливість побавити себе легендарним іменем, але яка у фільмі ніяк не впливає на сюжет. Натомість епізодична, наповнена тривожним гумором і від того справді незабутня сцена за участі тендітної жіночної Анни де Армас, яка зіграла молодого агента американської розвідки, що разом з Бондом вперше вступила в бій, дає стійке відчуття передачі традиції з рук в руки та можливості абсолютного резонансу чоловічого й жіночого, старого й нового світів. Цікаво, як буде використане це нове прустівське «печиво зі смаком минулого» в майбутніх стрічках. Віриться, що ефективно, бо легендарні герої не помирають – вони передають свій досвід та перевтілюються.

«Не час помирати» – це очевидно кіно не про вибухи й трюки. Це навіть не фільм-прощання з Деніелом Крейгом чи з «епохою, що відходить». Це екзистенційна драма про героя свого часу, який він ідеально відображає. Це кіно про перемогу Тесея над Мінотавром – про виняткову особистість, яка була й буде потрібна в усі часи, бо тільки вона, а не біомаса розенкранців-гільденстернів зможе перемогти Люцифера.

Олександр Денисенко: «Я показав Тараса Шевченка, який переміг у двобої з російською армійською машиною»

Розмову вела Ольга Дубовик

Два покоління творців українського кіно з родини Денисенків пов'язані з ім'ям Тараса Шевченка. Батько, Володимир Терентійович Денисенко, зняв глибоко національний фільм «Сон». А син – Олександр Денисенко – створив фільм «Тарас. Повернення». Саме з ним наша розмова про спадкоємність.

«Запускайте в прокат»

– Пане Олександр, ваш батько пройшов через ГУЛАГ як політичний в'язень, але залишився незламним. Його режисерський дарунок всім поколінням українців – фільм «Сон», що вийшов на екрани 12 грудня 1964 року. Доля батька не могла не відобразитися на вашому житті. Що найяскравіше закарбувалося з дитинства?

– Мені з 1963 року поталанило: відбувалася моя перша кіноекспедиція у фільм «Сон», який знімався в Каневі. І я, власне, після «Сну» все дитинство проводив канікули на знімальних майданчиках фільмів мого батька чи фільмів, де знімалася моя мама.

Сказати, що я виріс на фільмі «Сон», – нічого не сказати. Я вихований на цьому фільмі. По-перше, це мої дитячі дуже яскраві спогади. Я в цій експедиції почав писати вірші, хоч і не вмів ще нормально читати і писати. Далася взнаки вся обстава фантастичної гри – дуже пишної, костюмованої. Неймовірні пейзажі. Сходження на Тарасову гору було сповнене магічного фантастичного світла. Зазвичай піднімалися ввечері. За горою над могилою Тараса було Співоче поле та Меланчин потік. Часто вечорами туди приїздили багато хорів з України, співали пісень. І коли ти підіймався дорогою, то праворуч і ліворуч вона вся всяна хмарами світлячків. Вся дорога до Шевченка світилася.

Молодий Іван Миколайчук, Леонід Осика, Володимир Денисенко, моя мама Наталка Наум, Раїса Недашківська, Юхим Копелян – багато акторів підіймалися цією дорогою до Шевченка і там мали з ним завжди дуже важливу зустріч. І це була для мене наріжна, головна сходинка в житті. З того моменту я почав творити.

Фільм «Сон» знімався довго і складно. Деякі члени групи і партцензура заважали появі цієї картини: доносили в органи різне з того, що говорив батько на зйомках. Коли ж дійшла справа до випуску на екран, то картину закрили. Вона вже була готова на кінець 1963 року, і мала бути випущена до 9 березня на 150-річчя від дня народження Тараса Шевченка.